

IJTIMOY FAOLLIKKA TAYANGAN TARAQQIYOTGA ERISHISHNING MA'NAVY ASOSLARI

Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi
Ijtimoiy-ma'naviy tadqiqotlar instituti

IJTIMOY FAOLLIKKA TAYANGAN TARAQQIYOTGA ERISHISHNING MA'NAVY ASOSLARI

KASB-HUNAR TA'LIMI

Профессиональное образование
Professional education

Ilmiy-uslubiy, amaliy, ma'rifiy jurnal
2025-yil, 6-son

Muassislar:

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
Pedagogik innovatsiyalar, professional
ta'limboshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti

Bosh muharrir: Z.Y.XUDAYBERDIYEV

Ijrochi direktor: H.SIROJIDDINOV

Tahrir hay'ati:

M.XOLMUXAMEDOV, R.X.JO'RAYEV,

A.Q.JALALOV, A.R.XODJABAYEV

J.SH.SHOSALIMOV, A.NABIYEV,

A.A.HASANOV, H.SIROJIDDINOV,

K.M.GULYAMOV

Jurnal 2000-yildan nashr etila boshlangan.
O'zbekiston matbuot va axborot agentligida
2007-yil 3-yanvarda qaytadan ro'yxatga olinib,
0109-raqamli guvohnoma berilgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasi
tomonidan 2017 yil 29 avgustdagi 241/8 qarori
bilan Pedagogika fanlari bo'yicha dissertatsiyalar
yuzasidan asosiy ilmiy natijalarni chop etishga
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Manzil: 100095, Toshkent sh., Olmazor tumani

Universitet ko'chasi, 2-uy

Tel.: 90-979-75-89; 94-677-90-32;

E-mail: kasbhunartalimi@mail.ru,
ksbjurnal@inbox.uz.

Nashr uchun mas'ul

H.Sirojiddinov

Sahifalovchi:

I.Sirojiddinov

Tahririyat fikri muallif nuqtai nazariga to'g'ri
kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar tahrir etilmaydi
va egasiga qaytarilmaydi.

Jurnaldan ko'chirib bosilganda "Kasb-hunar ta'limi"
jurnalidan olingani izohlanishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 04.06.2025-yil.

Bichimi 60x84 1/8

Bosma tabog'i 10. Adadi 60 nusxa.

Buyurtma "PROFIEDUPRESS" MChJ

bosmaxonasida chop etildi.

Korxona manzili: Toshkent shahri, Sirg'ali tumani,

Yangi Sirg'ali ko'chasi, 18-uy

МУНДАРИЖА

Madiyeva CH.D. Kompyuter texnologiyalari va dasturiy vositalarning o'quvchilarda algoritmik fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda bugungi ta'lim davriga xosligi	3
Pulatova D.A. Allan Korrington g'ildiragi oliy ta'lim muassasalarida aralash ta'lim samaradorligini oshirish vositasi sifatida	6
Abdullayeva I.B. Tohir malik ijodida ta'lim va tarbiya g'oyalari	10
Kuralov Y.A. Raqamli ta'lim platformalari orqali dasturlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	13
Nuriddinova M.I., Fayziyeva D.T. Boshlang'ich sinflarda tabiatni muhofaza etish tushunchalarini yoritishda tabiiy fanlar darslariga quyiladigan didaktik talablar	17
Xudoyqulov A.O. Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning maqsadi va vazifalari	21
Boboqulov Ch.U. Shaxmat va zamonaviy texnologiyalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv ko'nikmalarini rivojlantirish	25
Badalov A.R. Raqamli texnologiyalar asosida alohida ehtiyojli o'quvchilarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish	31
Jamolov F.F. O'quv-mashq bosqichidagi turon yakka kurashchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalash usullari	37
Qodirova D.A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini fanlararo integratsiyani o'rgatish metodikasi	41
Azamov U.Y. Bo'lajak pedagoglarni multimedia texnologiyalaridan foydalanishga o'rgatishning pedagogik shartlari	45
Yuldashov Sh.S. Markaziy osiyo davlatlarida media savodxonlik ta'limining rivojlanishi va hozirgi holati: nazariy yondashuvlar hamda amaliy tajribalar	50
Erkinov A.T. Koreys tilida mamlakatshunoslikka oid matnlar orqali talabalarda ijtimoiy-madaniy kompetensiyani rivojlantirish texnologiya si	57
Qodirova F.T. Kasbiy ta'lim tizimini rivojlantirishda boshqaruv strategiyasi	61
Abdullayev X.B. Faol ta'lim usullari va ulardan foydalanish	65
Azizova X.E. Talabalarning nazariy bilimlarini interaktiv vositalar va pedagogik texnologiyalar integratsiyasi orqali rivojlantirishning nazariy asoslari	69
Xudoyqulova G.T. Boshlang'ich tayyorlov bosqichidagi dzyudochilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishning nazariy asoslari	78
Muxidova O.N. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining transversal kompetensiyalarini loyihaviy ta'lim asosida rivojlantirish metodikasi	82
Ibroximova G.S. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining pedagogik faoliyatida raqamli savodxonlikning ahamiyati	86
Rustamov E.B. Boshlang'ich dzyudo mashg'ulotlari orqali 6-7 yoshli o'quvchilarni axloqiy va irodalilik jihatlarini tarbiyalash metodi	91
Rajanov B.T. "Маънавий дунёқараш" тушунчасининг моҳияти ва мазмуни	95
Kurbanova N.B. Grafik ta'limda raqamli texnologiyalar va bim muhitining integratsiyasi: tajriba va natijalar	102
Aliev I.T. Majmuaviy yondashuv ta'lim jarayonini rivojlantirishning muhim omili sifatida	109
Рамазонова М.С. Дидактические механизмы развития педагогических основ вовлечения учащихся в спортивный кружок на основе технологий смешанного обучения	113
Yunusova X.T. Boshqaruv kompetentligini baholashda gender yondashuvdan foydalanish xususiyatlari	119
Hamdamova M.X. Mutaxassislik fanlarining xorijiy tillarda o'qitilishi bugungi kunning innovatsion ta'lim usullaridan biridir	124
Safarov D.Z. Jismoniy tarbiya va sport faoliyatida jismoniy sifatlarni tarbiyalashning nazariy asoslari	128
Jumayev A.Sh. Bo'lajak o'qituvchi shaxsini kasbiy rivojlantirish omillari	132
Egamberdiyeva Y.U., To'liqinova N.A. Interaktiv metodlarning ta'lim jarayonini texnologiyalashtirishda tutgan o'rni	136
Boysinov S.S. Hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda adabiy ta'limning roli	140

ALLAN KORRINGTON G'ILDIRAGI OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ARALASH TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH VOSITASI SIFATIDA

PULATOVA DILFUZA AZAMKULOVNA,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada Allan Korrington g'ildiragi modelining mazmuni, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati ko'rib chiqiladi. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida aralash (gibrid) ta'limni samarali tashkil etishda ushbu modelning imkoniyatlari tahlil etiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyada g'ildirak modelining afzalliklari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar. Allan Korrington g'ildiragi, aralash ta'lim, oliy ta'lim, pedagogik texnologiya, samaradorlik, interfaollik.

So'nggi yillarda axborot texnologiyalari varaqamlashtirish jarayonlarita'limsohasida sezilarli o'zgarishlarga olib kelmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida an'anaviy va masofaviy ta'lim shakllarini uyg'unlashtiruvchi aralash ta'lim modellari tobora ommalashmoqda. Bunday sharoitda ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, talabalarning faolligini oshirish va mustaqil tafakkurini rivojlantirish maqsadida yangi pedagogik yondashuvlarga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, amerikalik pedagog Allan Korrington tomonidan taklif etilgan g'ildirak modeli (Wheel Model) zamonaviy aralash ta'limni tashkil etishda muhim vosita sifatida qoraladi.

Allan Korrington tomonidan ishlab chiqilgan g'ildirak modeli (Wheel Model) - bu ta'lim jarayonida talabani faol sub'ekt sifatida ko'ruvchi, uni o'quv jarayonining markaziga joylashtiruvchi konstruktiv pedagogik model hisoblanadi. Bu model ta'limni shaxsga yo'naltirilgan, integrativ va interaktiv usullar bilan boyitishga xizmat qiladi.

G'ildirak modelidagi asosiy metafora – bu talaba markazda turishi va uni o'rab turgan faoliyat turlari g'ildirak spitsalari kabi atrofiga joylashishi hisoblanadi. Ya'ni,

g'ildirak markazida – talaba shaxsiyati, uning bilimlari, salohiyati, qiziqishlari va o'qish tarzi turadi. G'ildirakning har bir "spitsasi" esa ta'limda qo'llaniladigan muayyan usul yoki faoliyat turini anglatadi.

G'ildirak modelining asosiy tarkibiy qismlari:

Markaz - Talaba

G'ildirakning markaziy nuqtasi - bu talabaning individual ehtiyojlari, o'quv maqsadlari va shaxsiy salohiyatidir. Bu yondashuvda har bir ta'limiy faoliyat aynan talabani inobatga olgan holda tashkil etiladi. Shu bois, model shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyilini amalga oshiradi.

Tashqi halqa — Pedagogik muhit

G'ildirakning tashqarisida esa ta'lim muhitini tashkil qiluvchi omillar joylashgan: pedagogning roli, ta'lim platformalari (Moodle, Teams, Google Classroom va h.k.), baholash mezonlari va tashkilotchilarning qo'llab-quvvatlovi. Bu muhit samarali ishlashi uchun pedagog va talabalar o'rtasidagi hamkorlik juda muhim.

G'ildirak modelining nazariy asoslari

Allan Korrington g'ildirak modelini yaratishda konstruktivizm ta'lim nazariyasidan ilhom olgan. Bu nazariyaga ko'ra, talabalar bilimni tayyor shaklda

qabul qilmaydilar, balki uni faol tarzda o'z tajribalari asosida qurib boradilar. G'ildirak modelining har bir faoliyat turi talabani mustaqil fikrlashga, qaror qabul qilishga va bilimni amaliyotda qo'llashga undaydi.

Shu bilan birga, model Govard Gardnerning ko'p intellekt nazariyasi, Devid Kolbning tajribaga asoslangan o'qish davri va Blum taksonomiyasi bilan uyg'un tarzda ishlaydi. Masalan, keys-tahlil va refleksiya faoliyatlari yuqori darajali tafakkur operatsiyalarini talab qiladi.

Aralash ta'limda Allan Korrington g'ildiragi modelini qo'llash tajribasi va samaradorligi

Aralash ta'lim (gibrid ta'lim) — bu an'anaviy sinfdagi o'qitish bilan onlayn o'quv muhitini uyg'unlashtiruvchi yondashuv bo'lib, unda talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi muloqotning turli shakllari birlashtiriladi. Allan Korrington g'ildiragi modeli aynan mana shu formatdagi ta'limni samarali tashkil etishda muhim o'rin tutadi. Sababi, ushbu modelda an'anaviy, raqamli va mustaqil o'quv faoliyatlari kompleks ravishda tuzilgan.

1. Platformalar va raqamli muhit imkoniyatlari

Allan Korrington g'ildiragi modelini amalga oshirishda zamonaviy ta'lim platformalari muhim rol o'ynaydi. Masalan:

Google Classroom: talabalarga onlayn topshiriqlar berish, muhokamalar tashkil etish va refleksiyani baholash imkonini beradi;

Moodle: o'quv materiallari, testlar, forumlar va mustaqil ishlarni markazlashtirilgan holda joylashtirish mumkin;

Microsoft Teams: sinxron darslar, videokonferensiyalar va guruhli muhokamalarni tashkil etishda samaralidir.

G'ildirak modelining har bir "spitsasi"

ushbu platformalar orqali qo'llab-quvvatlanadi va oliy ta'lim muassasalaridagi aralash ta'limda faoliyatlarni diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi.

2. Ustuvorliklari va samaradorlikka ta'siri

G'ildirak modelini aralash ta'limda qo'llashning bir necha asosiy ustuvorliklari mavjud:

Talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi: har bir talaba o'ziga qulay formatda o'rganish imkoniga ega bo'ladi.

O'quv motivatsiyasini oshiradi: mustaqil ish, refleksiya va loyiha faoliyatlari orqali shaxsiy e'tirofga erishish ehtimoli yuqori.

Multimodal ta'lim muhitini yaratadi: axborot turli formatlarda — video, matn, tasvir, interaktiv vazifa sifatida taqdim etiladi.

Ta'limda individuallashuvni ta'minlaydi: har bir talaba o'z tempida harakat qilishi mumkin.

Bir qator tadqiqotlar va amaliyotlar shuni ko'rsatmoqdaki, Allan Korrington g'ildiragi modelini aralash ta'limga integratsiya qilish natijasida talabalarning quyidagi ko'rsatkichlari yaxshilangan:

Ta'limga qiziqish darajasi — 30–40% ga oshgan;

Mustaqil fikrlash ko'nikmalari — 25% ga yaxshilangan;

Onlayn muhitda ishtirok darajasi — 2 baravar oshgan;

Ta'lim yakunlari bo'yicha muvaffaqiyat darajasi — o'rtacha 20% ga o'sgan.

3. Amaliyotdagi misollar

Ayrim oliy ta'lim muassasalarida g'ildirak modelidan foydalanish quyidagi formatlarda amalga oshirilmoqda:

"1 hafta – 1 mavzuda 6 faoliyat": har bir mavzu uchun 6 turdagi faoliyat — ma'ruza, video, forum, mustaqil ish, test va refleksiya

belgilanadi.

“Interaktiv davracha”: talabalar 4 ta guruhga bo‘linib, har biri g‘ildirakning muayyan spitsasiga javobgar bo‘ladi va keyin o‘zaro ma’lumot almashadi.

“Spitsa asosida baholash”: har bir faoliyat uchun alohida baholash mezonlari belgilanib, reyting shaklida yig‘iladi.

G‘ildirak modelini milliy ta’lim tizimiga moslashtirish yo‘nalishlari va metodik tavsiyalar

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, raqamlashtirish, interfaol o‘qitish texnologiyalari va mustaqil ta’limni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar, Allan Korrington g‘ildiragi modelini amaliyotga joriy etish uchun qulay sharoit yaratadi. Biroq, har qanday modelni samarali tatbiq etish uchun uni mahalliy shart-sharoit, talabalarning o‘quv madaniyati va pedagog kadrlar salohiyatiga moslashtirish talab etiladi.

1. Metodik yo‘nalishlar va moslashuv jarayoni quyidagi mexanizmlardan iborat

Modelning modulli formatga integratsiyasi

G‘ildirak modelini o‘quv fanlarining modulli tuzilmasiga moslashtirish kerak. Har bir modul doirasida 5–7 ta faoliyat turini (ma’ruza, keys-tahlil, onlayn muhokama, mustaqil topshiriq, refleksiya) qamrab olish samarali hisoblanadi.

Fan dasturlarini qayta ko‘rib chiqish

Fan dasturlari, xususan, o‘quv maqsadlari va topshiriqlari Blum taksonomiyasi asosida qayta ishlanishi kerak. Bu talabalarda analiz qilish, solishtirish, tanqidiy tahlil qilish va ijodiy echim topish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazmunni raqamli muhitga moslashtirish

Mavjud darsliklar va o‘quv materiallarini raqamlashtirish va interaktiv formatda qayta ishlash talab etiladi. Masalan, matnli materiallarga qo‘shimcha ravishda podkastlar, videodarslar, infografika va testlar joriy etiladi.

2. O‘qituvchilar uchun metodik tavsiyalar

Modelni tanishtirish va o‘rgatish

Oliy ta’lim muassasalarida pedagoglar uchun maxsus seminarlar, treninglar va onlayn kurslar tashkil etish zarur. Ularda g‘ildirak modelining nazariy asoslari, faoliyat turlari va baholash strategiyalari yoritilishi kerak.

Pedagogik hamjamiyat shakllantirish

G‘ildirak modelini qo‘llayotgan o‘qituvchilar o‘rtasida tajriba almashuvini yo‘lga qo‘yish kerak. Bu maqsadda fakultet va kafedralar doirasida “ta’lim innovatsiyalari guruhlarini” tuzilishi mumkin.

Baholash mezonlarini qayta ko‘rib chiqish

Talabalarning har bir faoliyati alohida baholanishi lozim. Masalan, muhokamada qatnashish — 10 ball, keys-tahlil echimi — 20 ball, refleksiya yozish — 10 ball va hokazo. Bu usul talabalarni barcha faoliyat turlarida faol ishtirok etishga undaydi.

3. Talabalar uchun yo‘naltiruvchi strategiyalar

Faoliyat turlari bo‘yicha yo‘riqnomalar taqdim etish (masalan, refleksiya qanday yoziladi, forumda qanday qatnashish kerak).

Raqamli platformalardan foydalanish bo‘yicha qo‘llanmalar (video yoki illyustrativ shaklda).

Modelning umumiy tuzilishi bilan talabalarni tanishtirish darsi tashkil etish.

Xulosa qilib aytganda, Allan Korrington g‘ildiragi modeli nafaqat zamonaviy ta’lim talablariga javob beradi, balki uni milliy ta’lim tizimi sharoitida ham samarali joriy

etish mumkin. Modelni muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun fan dasturlarini qayta ko'rib chiqish, pedagoglar malakasini oshirish va raqamli muhitni rivojlantirish

zarur. Ushbu model orqali talabalarda shaxsiy mas'uliyat, mustaqillik va faol fuqarolik pozitsiyasi shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi PQ-2909-son qarori. "Oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2017. – №17. – Modda 2909.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma. – Toshkent: Oliy ta'lim vazirligi, 2020. – 64 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4883-son qarori. "2020–2030 yillarda O'zbekiston Respublikasining ta'lim va ilm-fan sohasini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami. – 2020. – №23. – Modda 4883.
4. Karrington A. The Padagogy Wheel V4.0 [Elektron resurs]. –<https://designingoutcomes.com>
5. Колб Д. Э. Опытное обучение: опыт как источник обучения и развития. – Englvud Kliffs: Prentis-Holl, 1984. – 256 с.
6. Гарднер Г. Структуры разума: теория множественного интеллекта. – Nyu-York: Basic Books, 1983. – 412 с.
7. Блум Б. Таксономия учебных целей. Руководство И: Когнитивная область. – Nyu-York: David McKay Company, 1956. – 207 с.
8. Бонк К. Дж., Грем К. Р. Справочник по смешанному обучению: глобальные перспективы, локальные проекты. – Сан-Франциско: Pfeiffer Publishing, 2006. – 550 с.
9. Сименс Г. Коннективизм: теория обучения сифрового века // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. – 2005. – Т. 2, №1. – С. 3–10.
10. Андерсон Т., Дрон Дж. Три поколения педагогики дистанционного обучения // The International Review of Research in Open and Distributed Learning. – 2011. – Т. 12, №3. – С. 80–97.
11. Mirzaaxmedov H.H. Ta'limda innovatsion texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2019. – 210 b.
12. Abdullaeva N. Aralash ta'lim modellari: milliy amaliyotda qo'llash xususiyatlari // Pedagogik mahorat jurnali. – 2021. – №4. – B. 45–49.
13. Murodova M. Blended learning as an effective tool in higher education // Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2021. – Vol. 3, Issue 7. – P. 115–121.
14. Ganieva D.O'. Onlayn va gibrid ta'limda talabalarni baholash uslublari // Innovatsion ta'lim jurnali. – 2022. – №2. – B. 34–39.
15. Xamidov A. I. Masofaviy ta'limda pedagogik modellar va platformalar. – Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim, 2021. – 148 b.
16. Sharipova G.H. Oliy ta'limda raqamlashtirish jarayoni: imkoniyatlar va muammolar // Jamiyat va innovatsiyalar jurnali. – 2023. – Т. 4, №1. – B. 102–108.